Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu kolmas jaosto)

7 päivänä joulukuuta 2018 *

Valtiontuki – Tuki, jonka Belgia on myöntänyt Arco-konserniin kuuluville rahoitusalalla toimiville osuuskunnille – Talletussuojajärjestelmä näiden osuuskuntien henkilöjäsenten osuuksien suojaamiseksi – Päätös, jossa tuki todetaan sisämarkkinoille soveltumattomaksi ja kielletään suojattujen määrien maksaminen jäsenille – Oikeudenkäynnin kohde – Takaisinperintä – Oikeasuhteisuus

Asiassa T-664/14,

Belgian kuningaskunta, asiamiehinään C. Pochet ja J.-C. Halleux, avustajanaan J. Meyers, asianajaja,

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään L. Flynn ja B. Stromsky,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii SEUT 263 artiklan nojalla unionin yleistä tuomioistuinta kumoamaan valtiontuesta SA.33927 (12/C) (ex 11/NN), jonka Belgia on myöntänyt – Talletussuojajärjestelmä taloudellisten osuuskuntien henkilöjäsenten osuuksien suojaamiseksi – 3.7.2014 annetun komission päätöksen 2014/686/EU (EUVL 2014, L 284, s. 53) 2 artiklan 4 kohdan,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa jaoston puheenjohtaja S. Frimodt Nielsen (esittelevä tuomari) sekä tuomarit V. Kreuschitz, I. S. Forrester, N. Półtorak ja E. Perillo,

kirjaaja: hallintovirkamies G. Predonzani,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 22.11.2017 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli ranska

tuomion

Asian tausta

Arco-osuuskunnat

1 Arcofin SCRL, Arcopar SCRL ja Arcoplus (jäljempänä Arco-osuuskunnat) ovat rahoitusalalla toimivia hyväksyttyjä osuuskuntamuotoisia rajoitetun vastuun yhtiöitä (jäljempänä rahoitusalalla toimivat osuuskunnat), joihin sovelletaan Belgian lainsäädäntöä. Nämä osuuskunnat, jotka ovat kaikki kolme selvitystilassa, perustettiin 1930-luvulla koordinoimaan ja tukemaan taloudellisesti Mouvement ouvrier chrétien- ja Algemeen Christelijk Werknemersverbond -organisaatioiden osuuskunnallista toimintaa painottaen erityisesti sosiaalisia toimia.

2 Arco-osuuskunnilla on yli 800 000 jäsentä, joista 99 prosenttia on henkilöjäseniä (jäljempänä henkilöjäsenet). Belgian kuningaskunnan mukaan kunkin henkilöjäsenen osuus on keskimäärin noin 2 000 euroa.

3 Arcofinistä tuli vuonna 2001 Dexia SA:n pääosakas, ja se omisti 15 prosenttia sen osakekannasta. Se osallistui 3.10.2008 Dexian yhteensä 6 miljardin euron suuruiseen pääomankorotukseen 350 miljoonalla eurolla. Vuoden 2008 jälkeen Arco-osuuskunnat eivät ole laskeneet liikkeelle uusia osuuksia. Ne menettivät vuosina 2008–2011 7 prosenttia henkilöjäsenistään.

4 Arco-osuuskuntien hakeutuminen vapaaehtoiseen selvitystilaan hyväksyttiin 8.12.2011 pidetyissä yhtiökokouksissa.

Kyseessä oleva toimenpide

5 Belgian hallitus ilmoitti 10.10.2008 annetulla valtiovarainministerin sihteeristön lehdistötiedotteella aikovansa ulottaa luottolaitosten tallettajia tuolloin koskenut talletussuojajärjestelmä koskemaan myös vakuutusyhtiöitä ja rahoitusalalla toimivia osuuskuntia sekä korottaa kyseisen suojan määrän 100 000 euroon. Näiden uusien laitosten osallistumisen suojarahastoon oli tarkoitus olla vapaaehtoista. Suunnitelma esiteltiin 14.10.2008 Belgian parlamentille lakiehdotuksessa, joka hyväksyttiin kiireellisesti seuraavana päivänä [15.10.2008 annettu laki rahoitusvakauden edistämistä koskevista toimenpiteistä ja erityisesti myönnettyjä luottoja koskevasta valtiontakuusta sekä rahoitusvakauden edistämiseksi toteutettavien muiden toimenpiteiden käyttöön ottamisesta (loi du 15 octobre 2008 portant des mesures visant à promouvoir la stabilité financière et instituant en particulier une garantie d'État relative aux crédits octroyés et aux autres opérations effectuées dans le cadre de la stabilité financière), Moniteur belge 17.10.2008, s. 55634].

6 Belgian pääministeri ja valtiovarainministeri vahvistivat yhteisessä lehdistötiedotteessaan 21.1.2009 edellisen hallituksen lupauksen tarjota talletussuojajärjestelmä rahoitusalalla toimivien osuuskuntien muille kuin yhteisöjäsenille. Järjestelmä koostuisi erityisesti seuraavista tekijöistä:

– osuuskuntien maksama talletussuojamaksu;

– yhteisöjäsenten sitoutuminen säilyttämään osuutensa talletussuojan koko keston ajan;

– sekä henkilö- että yhteisöjäsenten rajallinen vuosimaksu;

– kyseisten osuuskuntien maksama lisämaksu, jos saadut osingot ylittävät tietyn vähimmäismäärän;

– myöhemmin päätettävä menettely, jonka mukaisesti viranomaiset ovat oikeutettuja pääomavoittoihin, jos ne vetäytyvät talletussuojajärjestelmästä.

7 Belgian parlamentti hyväksyi tämän jälkeen 14.4.2009 annetun lain, joka koskee rahoitussektorin seurannasta ja rahoituspalveluista 2.8.2002 annetun lain muuttamista (loi du 14 avril 2009 modifiant la loi du 2 août 2002 relative à la surveillance du secteur financier et aux services financiers) (Moniteur belge 21.4.2009, s. 32106) ja jonka nojalla hallitus saattoi perustaa erityisesti sellaisten hyväksyttyjen osuuskuntien henkilöjäseniä koskevan talletussuojajärjestelmän, joiden vakavaraisuutta Belgian keskuspankki (Banque Nationale de Belgique) valvoo tai jotka ovat sijoittaneet vähintään puolet varoistaan keskuspankin valvomaan laitokseen; Arco-osuuskuntien kaltaiset rahoitusalalla toimivat osuuskunnat ovat tällaisia osuuskuntia.

8 Nämä säännökset sisältyvät Belgian keskuspankin ohjesäännön vahvistamisesta 22.2.1998 annetun lain (loi du 22 février 1998 fixant le statut organique de la Banque nationale de Belgique), sellaisena kuin se on muutettuna, 36/24 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Tämän pykälän nojalla annettiin 10.10.2011 kuninkaan päätös, jolla muutettiin 15.10.2008 annetun lain täytäntöönpanosta ja 2.8.2002 annetun lain muuttamisesta 14.11.2008 annettua kuninkaan päätöstä (l'arrêté royal du 10 octobre 2011 modifiant l'arrêté royal du 14 novembre 2008 portant exécution de la loi du 15 octobre 2008 et modifiant la loi du 2 août 2002) (Moniteur belge 12.10.2011, s. 62641) ja jonka mukaisesti rahoitusalalla toimivat osuuskunnat saattoivat halutessaan hakea aiempiin toimenpiteisiin perustuvan talletussuojajärjestelmän jäsenyyttä. Kyseiseen järjestelmään liittyvien osuuskuntien oli suoritettava vuosimaksu, jonka suuruus oli 0,15 prosenttia suojatusta kokonaismäärästä, sekä liittymismaksu, jonka suuruus oli 0,1 prosenttia samasta määrästä, talletusten, henkivakuutusten ja hyväksyttyjen osuuskuntamuotoisten yhtiöiden pääomaosuuksien erityissuojarahastolle (jäljempänä erityisrahasto), joka oli perustettu 14.11.2008 annetulla kuninkaan päätöksellä, joka koskee 15.10.2008 annetun lain täytäntöönpanoa ja rahoitussektorin seurannasta ja rahoituspalveluista 2.8.2002 annetun lain muuttamista (l'arrêté royal du 14 novembre 2008 portant exécution de la loi du 15 octobre 2008 et modifiant la loi du 2 août 2002 relative à la surveillance du secteur financier et aux services financiers) (Moniteur belge 17.11.2008, s. 4088). Talletussuojajärjestelmää oli tarkoitus käyttää vain, jos osuuskunta asetettaisiin konkurssiin tai Belgian kuningaskunnan rahoitusvalvontaviranomainen toteaisi sen maksukyvyttömäksi. Suoja kattoi vain pääoman, jonka luonnolliset henkilöt olivat merkinneet ennen 10.10.2011 annetun kuninkaan päätöksen voimaantuloa, 100 000 euron enimmäismäärään saakka kutakin luonnollista henkilöä kohden. Suojajärjestelmän mukaiset määrät maksaisi erityisrahasto ja, jos tämän rahaston varat eivät riittäisi, Belgian talletus- ja konsignaatiokassa (Caisse des dépôts et consignations).

9 Arco-osuuskunnat jättivät talletussuojajärjestelmän jäsenyyshakemuksen 13.10.2011. Belgian ministerineuvosto hyväksyi hakemuksen 15.10.2011, ja hyväksyntä julkistettiin samana päivänä. Arco-osuuskuntien jäsenyyshakemus hyväksyttiin virallisesti hyväksyttyjen osuuskuntamuotoisten yhtiöiden pääoman suojaamiseksi annettavasta takuusta 7.11.2011 annetulla kuninkaan päätöksellä (l'arrêté royal du 7 novembre 2011 octroyant une garantie afin de protéger le capital de sociétés coopératives agréées) (Moniteur belge 18.11.2011, s. 68640), joka tuli voimaan 14.10.2011 kyseisen päätöksen 3 §:n mukaisesti (jäljempänä talletussuoja tai kyseinen toimenpide). Muut rahoitusalalla toimivat osuuskunnat eivät hakeneet talletussuojajärjestelmän jäsenyyttä.

10 Arco-osuuskunnat maksoivat näin ollen säädetyt määrät erityisrahastolle. Talletussuojajärjestelmän jäsenyyteen liittyi useita ehtoja, erityisesti seuraavat: luonnollisille henkilöille ei saanut enää tarjota julkisesti uusia osuuksia, sijoitettujen varojen korkoa oli rajoitettu, ja yhteisöjäsenten oli sitouduttava olemaan vetämättä pois sijoittamiaan pääomia. Kyseisessä 7.11.2011 annetussa kuninkaan päätöksessä täsmennettiin lisäksi, että erityisrahastosta suoritettaisiin maksut henkilöjäsenille vasta Arco-osuuskuntien yhtiökokouksen mahdollisesti hyväksymän lopullisen likvidaatiopäätöksen toimittamisen jälkeen.

11 Kuten edellä 4 kohdassa todetaan, Arco-osuuskunnat hakeutuivat vapaaehtoiseen selvitystilaan 8.12.2011.

Hallinnollinen menettely

12 Belgian kuningaskunta ilmoitti talletussuojasta Euroopan komissiolle 7.11.2011.

13 Kirjeellä, joka oli päivätty 6.12.2011, komissio ilmoitti Belgian kuningaskunnalle katsovansa talletussuojan voivan olla sääntöjenvastaista ja sisämarkkinoille soveltumatonta valtiontukea ja kehotti Belgian kuningaskuntaa pidättymään lisätoimista sen toteuttamiseksi. Belgian viranomaiset vastasivat tähän kirjeeseen 22.12.2011 päivätyllä kirjeellä.

14 Komissio antoi 3.4.2012 päätöksen SEUT 108 artiklan 2 kohdan mukaisen, kyseistä talletussuojaa koskevan muodollisen tutkintamenettelyn aloittamisesta (jäljempänä aloittamispäätös). Aloittamispäätös, jonka otsikko oli ”Valtiontuki SA.33927 (2012/C) (ex 2011/NN) – Talletussuojajärjestelmä taloudellisten osuuskuntien yksittäisten jäsenten osuuksien suojaamiseksi – Kehotus huomautusten esittämiseen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 108 artiklan 2 kohdan mukaisesti” julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 19.7.2012 (EUVL 2012, C 213, s. 64). Tässä päätöksessä komissio myös vaati [SEUT 108] artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22.3.1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 659/1999 (EYVL 1999, L 83, s. 1) 11 artiklan 1 kohdan mukaisesti, että Belgian kuningaskunta pidättyy edelleen kyseisen toimenpiteen toteuttamisesta, kunnes komissio on tehnyt päätöksen sen soveltuvuudesta sisämarkkinoille.

15 Belgian kuningaskunta esitti 18.6.2012 aloittamispäätöstä koskevia huomautuksia. Se vastasi komission esittämiin kysymyksiin 5.12.2012 ja 20.9.2013 päivätyillä kirjeillä.

16 Arco-osuuskunnat toimittivat komissiolle omat huomautuksensa 17.8.2012. Komissio toimitti nämä huomautukset Belgian kuningaskunnalle, joka ilmoitti komissiolle 16.10.2012 päivätyllä kirjeellä, ettei se halunnut kommentoida huomautuksia.

Riidanalainen päätös

17 Komissio antoi 3.7.2014 päätöksen 2014/686/EU valtiontuesta SA.33927 (12/C) (ex 11/NN), jonka Belgia on myöntänyt – Talletussuojajärjestelmä taloudellisten osuuskuntien henkilöjäsenten osuuksien suojaamiseksi (EUVL 2014, L 284, s. 53, jäljempänä riidanalainen päätös). Se toteaa siinä, että kyseinen talletussuoja on Arco-osuuskuntien hyväksi myönnettyä valtiontukea ja ettei tämä Belgian kuningaskunnan sääntöjenvastaisesti myöntämä tuki sovellu sisämarkkinoille (riidanalaisen päätöksen 1 artikla).

18 Komissio katsoo riidanalaisessa päätöksessä Arco-osuuskuntien olevan kyseisen tuen varsinaisia edunsaajia ja tuen koostuvan seuraavista toimenpiteistä: 10.10.2008 päivätty ilmoitus (ks. 5 kohta edellä), 21.1.2009 päivätty tiedote (ks. 6 kohta edellä) sekä Arco-osuuskuntien liittyminen talletussuojajärjestelmään (riidanalaisen päätöksen 80–90 perustelukappale).

19 Komissio katsoo, että talletussuojalla on annettu Arco-osuuskunnille valikoiva etu, koska ne ovat sen avulla kyenneet joko houkuttelemaan tai säilyttämään pääomaa. Edun valikoivuuden vahvistaa lisäksi se, että siihen ovat oikeutettuja vain rahoitusalalla toimivat osuuskunnat. Komissio katsoo Arco-osuuskuntien osuuksia hankkineille sijoittajille myönnetyn talletussuojan, joka koskee kaikkia sijoitettuja summia, olevan joka tapauksessa suhteeton, kun otetaan huomioon näiden summien määrä, minkä vuoksi kyseistä toimenpidettä ei missään tapauksessa voida pitää oikeutettuna niiden kriteereiden perusteella, jotka on määritelty sen arvioimiseksi, voidaanko etua perustella

verojärjestelmän rakenteella, jos näitä kriteerejä voitaisiin soveltaa esillä olevassa asiassa (riidanalaisen päätöksen 100–107 perustelukappale). Tarkasteltuaan SEUT 107 artiklan 1 kohdassa määrättyjä muita kriteerejä komissio toteaakin, että talletussuoja on tässä määräyksessä tarkoitettua valtiontukea (riidanalaisen päätöksen 110 perustelukappale).

20 Lisäksi komissio katsoo SEUT 107 artiklan 3 kohdan olevan ainoa oikeusperusta, jota voidaan soveltaa arvioitaessa tuen soveltuvuutta sisämarkkinoille. Se toteaa kuitenkin, ettei kyseinen toimenpide ole asianmukainen, tarpeellinen eikä oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, joka on Belgian taloudessa olevan vakavan häiriön poistaminen, eikä sitä siksi voida pitää sisämarkkinoille soveltuvana (riidanalaisen päätöksen 111–129 perustelukappale).

21 Lopuksi komissio määrittelee Arco-osuuskunnilta takaisin perittävän edun määrän laskemismenetelmän ja kehottaa Belgian kuningaskuntaa toimittamaan sille tarvittavat tiedot. Komissio katsoo päätöksessä myös olevansa SEUT 108 artiklan 3 kohdan nojalla oikeutettu vaatimaan, ettei kyseinen jäsenvaltio edelleenkään suorita talletussuojajärjestelmän mukaisia maksuja henkilöjäsenille (riidanalaisen päätöksen 130–142 perustelukappale).

22 Tästä syystä komissio määrää riidanalaisessa päätöksessä, että Belgian kuningaskunnan on perittävä Arco-osuuskunnilta takaisin perusteeton etu, jonka komissio katsoo niiden saaneen (riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 1 kohta). Lisäksi komissio velvoittaa Belgian kuningaskunnan kumoamaan talletussuojan perustana olevat lait ja määräykset (riidanalaisen päätöksen 143 perustelukappale) ja kieltää sitä suorittamasta talletussuojan mukaisia maksuja henkilöjäsenille (riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohta). Esillä oleva kanne koskee tätä kieltoa.

Kansalliset menettelyt ja riidanalaisen päätöksen pätevyyttä koskeva ennakkoratkaisupyyntö

Talletussuojan riitauttaminen kansallisissa tuomioistuimissa

23 Joukko luonnollisia henkilöitä, Ogeo Fund -eläkerahasto (Organisme voor de financiering van pensioenen Ogeo Fund) ja Schaarbeekin kunta (Gemeente Schaarbeek) nostivat Conseil d'État'ssa (ylin hallintotuomioistuin, Belgia) kolme kannetta joulukuussa 2011 ja tammikuussa 2012. Kanteissa vaadittiin kumoamaan kuninkaan päätökset, jotka oli annettu 10.10.2011 (ks. 8 kohta edellä) ja 7.11.2011 (ks. 9 kohta edellä). Kantajat väittivät, että kyseisillä kuninkaan päätöksillä loukataan Belgian perustuslaissa vahvistettua yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, koska niistä aiheutuu erilainen kohtelu osuuskuntien henkilöjäsenten, jotka voivat hyötyä kyseisillä kuninkaan päätöksillä perustetusta talletussuojajärjestelmästä, ja sellaisten luonnollisten henkilöiden välillä, jotka ovat osakkeenomistajina muissa rahoitusalaa lähellä olevissa yhtiöissä, jotka eivät kuuluu kyseiseen järjestelmään.

24 Koska Conseil d'État katsoi, että 10.10.2011 ja 7.11.2011 annetut kuninkaan päätökset perustuvat 22.2.1998 annetun lain 36/24 §:ään (ks. 8 kohta edellä), että ne näin ollen kuuluvat Belgian lainsäätäjän itsensä säätämien rajoitusten piiriin ja että erilainen kohtelu, johon on vedottu, perustuu lain säännökseen, se esitti Cour constitutionnellelle (perustuslakituomioistuin, Belgia) useita ennakkoratkaisukysymyksiä, jotka koskivat kyseisen pykälän yhteensoveltuvuutta Belgian perustuslain kanssa.

25 Cour constitutionnelle kuitenkin katsoi, että voidakseen vastata näihin kysymyksiin sen on ensin ratkaistava, onko 22.2.1998 annetun lain 36/24 § yhdenmukainen Euroopan unionin lainsäädännön kanssa. Tätä varten se esitti unionin tuomioistuimelle asiassa C-76/15 kuusi ennakkoratkaisukysymystä, joista viisi koski riidanalaisen päätöksen pätevyyttä ja Belgian kuningaskunnalle käsiteltävässä asiassa SEUT 108 artiklan 3 kohdan mukaisesti kuuluvia velvollisuuksia.

Tuomio 21.12.2016, Vervloet ym. (C-76/15)

26 Unionin tuomioistuimelle esitetyssä ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä pyydettiin arvioimaan talletussuojan yhteensoveltuvuutta talletusten vakuusjärjestelmästä 30.5.1994 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 94/19/EY (EYVL 1994, L 135, s. 5) 2 ja 3 artiklan kanssa, sellaisena kuin tämä direktiivi on muutettuna neuvoston direktiivien 73/239/ETY, 85/611/ETY, 91/675/ETY, 92/49/ETY ja 93/6/ETY sekä direktiivien 94/19/EY, 98/78/EY, 2000/12/EY, 2001/34/EY, 2002/83/EY ja 2002/87/EY muuttamisesta rahoituspalvelualan komiteajärjestelmän uudistamiseksi 9.3.2005 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2005/1/EY (EUVL 2005, L 79, s. 9). Toinen ennakkoratkaisukysymys koski riidanalaisen päätöksen pätevyyttä. Muut neljä kysymystä puolestaan koskivat sitä, onko talletussuoja niiden velvollisuuksien mukainen, joita jäsenvaltioille asetetaan SEUT 108 artiklan 3 kohdassa.

27 Unionin tuomioistuin vastasi Cour constitutionnellen esittämiin kysymyksiin tuomiossa 21.12.2016, Vervloet ym. (C-76/15, EU:C:2016:975), jonka tuomiolauselma on seuraava:

”1) [Direktiivin 94/19] 2 ja 3 artiklaa on tulkittava siten, ettei niillä velvoiteta jäsenvaltiota ottamaan käyttöön [rahoitusalalla toimivien osuuskuntamuotoisten yhtiöiden] osuuksia koskevaa, pääasiassa kyseessä olevan kaltaista suojajärjestelmää ja etteivät ne ole esteenä sille, että jäsenvaltio ottaa käyttöön tällaisen järjestelmän, kunhan sillä ei käytännössä vaaranneta kyseisellä direktiivillä jäsenvaltioiden toteutettavaksi määrätyn talletussuojajärjestelmän tehokkuutta, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava, ja kunhan se on EUT-sopimuksen ja erityisesti SEUT 107 ja SEUT 108 artiklan mukainen.

2) [Esitettyjä] kysymy[ksiä] tarkasteltaessa esille ei ole tullut yhtään sellaista seikkaa, joka vaikuttaisi [riidanalaisen päätöksen] pätevyyteen.

3) SEUT 108 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle suojajärjestelmälle, koska järjestelmä on pantu täytäntöön noudattamatta kyseisessä määräyksessä asetettuja velvollisuuksia.”

Seuraukset kansallisessa lainsäädännössä

28 Cour constitutionnelle katsoi 15.6.2017 antamassaan tuomiossa, että 22.2.1998 annetun lain 36/24 § on perustuslain vastainen. Cour constitutionnelle perusteli päätöstään erityisesti sillä, että unionin tuomioistuin on katsonut kyseisen toimenpiteen olevan sääntöjenvastaista valtiontukea.

29 Conseil d’État kumosi 6.3.2018 antamallaan tuomiolla kuninkaan päätökset, jotka oli annettu 10.10.2011 (ks. 8 kohta edellä) ja 7.11.2011 (ks. 9 kohta edellä).

Asia T-711/14

30 Arco-osuuskunnat nostivat unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 7.10.2014 jättämällään kannekirjelmällä kanteen, jossa ne vaativat riidanalaisesta päätöksen kumoamista (asia T-711/14). Arco-osuuskunnat riitauttivat kanteessaan erityisesti ne komission arviot, joiden mukaan kyseinen toimenpide on valtiontukea, jonka edunsaajia Arco-osuuskunnat ovat, eikä kyseisen tuen voida todeta soveltuvan sisämarkkinoille. Arco-osuuskunnat riitauttivat myös kiellon, jonka mukaan Belgian kuningaskunta ei saa maksaa suojattuja määriä henkilöjäsenille ja jota esillä oleva kanne koskee.

31 Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi määräyksellä 9.2.2018, Arcofin ym. v. komissio (T-711/14, ei julkaistu, EU:T:2018:80), kyseisen kanteen, koska osaksi sen tutkittavaksi ottamisen edellytykset selvästi puuttuivat ja osaksi se oli täysin perusteeton. Erityisesti on todettava, että Arco-osuuskuntien

kanne hylättiin siltä osin kuin siinä riitautettiin kielto, jonka mukaan Belgian kuningaskunta ei saa maksaa suojattuja määriä henkilöjäsenille selvitystilan päättämisen jälkeen, tutkittavaksi ottamisen edellytysten selvän puuttumisen vuoksi, koska kyseisillä osuuskunnilla ei ollut oikeussuojan tarvetta sen säännöksen osalta, jonka Belgian kuningaskunta on riitauttanut nyt käsiteltävällä kanteella.

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset

Asian käsittelyn kirjallinen vaihe

32 Belgian kuningaskunta nosti esillä olevan kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 15.9.2014 jättämällään kannekirjelmällä.

33 Kun asianosaisia oli kuultu unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 70 artiklan 1 kohdan mukaisesti, unionin yleisen tuomioistuimen kuudennen jaoston puheenjohtaja lykkäsi asian käsittelyä, kunnes unionin tuomioistuin antaa tuomionsa, työjärjestyksen 69 artiklan a kohdan nojalla 12.10.2015 annetulla päätöksellä, jossa yhtäältä todetaan, että Cour constitutionnellen asiassa C-76/15 (ks. 23–26 kohta edellä) esittämä ennakkoratkaisukysymys koskee riidanalaisen päätöksen pätevyyttä ja siinä pyydetään unionin tuomioistuinta arvioimaan merkittävää osaa Arco-osuuskuntien asiassa T-711/14 esittämistä väitteistä, ja toisaalta katsotaan, että nyt käsiteltävän oikeusriidan ratkaisu riippuu todennäköisesti kyseisten osuuskuntien nostaman kanteen ratkaisusta.

34 Lykkäys päättyi, kun tuomio Vervloet ym. (C-76/15, EU:C:2016:975) annettiin 21.12.2016 (ks. 27 kohta edellä).

35 Koska unionin yleisen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin, esittelevä tuomari määrättiin kolmanteen jaostoon, jonka käsiteltäväksi esillä oleva asia näin ollen siirrettiin.

36 Unionin yleinen tuomioistuin (kolmas jaosto) kehotti työjärjestyksen 89 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisesti samana päivänä asianosaisia ilmoittamaan, miten tuomio 21.12.2016, Vervloet ym. (C-76/15, EU:C:2016:975), olisi niiden mielestä otettava huomioon nyt käsiteltävässä asiassa.

37 Asianosaiset noudattivat tätä prosessinjohtotoimea niille asetetussa määräajassa.

38 Unionin yleinen tuomioistuin (kolmas jaosto) kehotti työjärjestyksen 89 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisena prosessinjohtotoimena, josta päätettiin 26.6.2017, asianosaisia ilmoittamaan erityisesti,

– miten se, että Cour constitutionnelle on todennut pätemättömäksi 22.2.1998 annetun lain 36/24 §:n, olisi otettava huomioon kansallisessa oikeudessa;

– miten riidanalaisen päätöksen mahdollinen kumoaminen unionin yleisessä tuomioistuimessa todennäköisesti vaikuttaisi, kun otetaan huomioon edelliseen kysymykseen annettu vastaus.

39 Asianosaiset vastasivat näihin kysymyksiin niille asetetuissa määräajoissa.

40 Työjärjestyksen 89 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaisena prosessinjohtotoimena, josta päätettiin 12.9.2017, unionin yleinen tuomioistuin (kolmas jaosto) erityisesti

– kehotti Belgian kuningaskuntaa lausumaan mielipiteensä tietyistä kohdista vastauksissa, jotka komissio oli antanut edellä 38 kohdassa mainittuihin kysymyksiin;

– tiedusteli Belgian kuningaskunnalta uudestaan, mitä oikeudellisia seurauksia ja mitä hyötyä olisi siitä, että unionin yleinen tuomioistuin kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan, kun otetaan huomioon, että Cour constitutionnelle oli todennut pätemättömäksi 22.2.1998 annetun lain 36/24 §:n.

41 Belgian kuningaskunta vastasi näihin kysymyksiin sille asetetussa määräajassa, ja komissiolle tarjottiin tilaisuus esittää huomautuksia näistä vastauksista.

42 Unionin yleinen tuomioistuin päätti työjärjestyksen 28 artiklan nojalla kolmannen jaoston ehdotuksesta siirtää asian laajennetun ratkaisukokoonpanon käsiteltäväksi.

Asian käsittelyn suullinen vaihe

43 Unionin yleinen tuomioistuin (laajennettu kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin ehdotuksesta aloittaa asian käsittelyn suullisen vaiheen.

44 Asianosaisten lausumat ja niiden unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin antamat vastaukset kuultiin 22.11.2017 pidetyssä istunnossa.

45 Belgian kuningaskunta ilmoitti 13.3.2018 päivätyllä kirjeellä unionin yleiselle tuomioistuimelle Conseil d'État'n 6.3.2018 antamasta tuomiosta, joka mainitaan edellä 29 kohdassa.

46 Komissio toimitti 14.3.2018 jättämällään kirjelmällä lausunnon antamisen raukeamista koskevan pyynnön.

47 Asian käsittelyn suullinen vaihe aloitettiin uudelleen unionin yleisen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston 23.3.2018 antamalla määräyksellä. Näin ollen edellä 45 ja 46 kohdassa mainitut asiakirjat otettiin asian asiakirja-aineistoon ja asianosaisia kehotettiin esittämään mahdolliset huomautuksensa näistä asiakirjoista. Komissiota kehotettiin työjärjestyksen 89 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisena prosessinjohtotoimena lausumaan mielipiteensä eräistä väitteistä, jotka oli esitetty 13.3.2018 päivätyssä Belgian kuningaskunnan kirjeessä (ks. 45 kohta edellä).

48 Asianosaiset esittivät huomautuksensa ja vastasivat kysymyksiin asetetuissa määräajoissa.

49 Komissiota kehotettiin työjärjestyksen 89 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisena prosessinjohtotoimena, josta päätettiin 20.4.2018, lausumaan mielipiteensä eräistä väitteistä, jotka Belgian kuningaskunta oli esittänyt komission jättämästä lausunnon antamisen raukeamista koskevasta pyynnöstä (ks. 46 kohta edellä).

50 Komissio noudatti tätä prosessinjohtotoimea sille asetetussa määräajassa.

51 Huomautukset, jotka Belgian kuningaskunta esitti oma-aloitteisesti komission vastauksista, otettiin asian asiakirja-aineistoon.

52 Asian käsittelyn suullinen vaihe päätettiin 15.5.2018.

Asianosaisten vaatimukset

53 Belgian kuningaskunta vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan;

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

54 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– toteaa oikeudenkäynnin menettäneen tarkoituksensa niin, ettei lausunnon antamiseen kanteesta ole enää aihetta;

– toissijaisesti hylkää kanteen;

– joka tapauksessa velvoittaa Belgian kuningaskunnan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

Oikeudenkäynnin kohde

55 Komission mukaan riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan mahdollisella kumoamisella ei olisi lainkaan oikeusvaikutuksia, koska edellä 29 kohdassa mainitussa, 6.3.2018 annetussa Conseil d'État'n tuomiossa on kumottu kuninkaan päätökset, jotka oli annettu 10.10.2011 (ks. 8 kohta edellä) ja 7.11.2011 (ks. 9 kohta edellä). Komission mukaan nimittäin se, ettei Belgian kuningaskunta voi maksaa suojattuja määriä henkilöjäsenille, ei enää johdu riidanalaisen säännöksen sisältämästä kiellosta, vaan tämän maksamisen oikeusperustana olevien säädösten taannehtivasta poistumisesta Belgian kansallisesta oikeusjärjestyksestä. Komissio päättelee tästä, että nyt käsiteltävä asia on tästä syystä menettänyt tarkoituksensa, ja pyytää unionin yleistä tuomioistuinta toteamaan, ettei lausunnon antamiseen näin ollen ole enää aihetta.

56 Belgian kuningaskunta vastustaa tätä pyyntöä.

57 Edellytykset, joiden täyttyessä unionin tuomioistuimen on katsottava, että sen käsiteltävänä oleva kanne on vailla kohdetta, ja näin ollen todettava, ettei lausunnon antamiseen ole aihetta, on täsmennetty tuomiossa 7.6.2007, Wunenburger v. komissio (C-362/05 P, EU:C:2007:322, 41–45 ja 47–53 kohta). Tältä osin on muistutettava, että oikeudenkäynnin kohteen on oltava olemassa tuomioistuimen ratkaisun julistamiseen saakka sillä uhalla, että lausunnon antaminen asiassa raukeaa, mikä edellyttää sitä, että kanteen lopputulos voi tuottaa kantajalle etua (ks. tuomio 7.6.2007, Wunenburger v. komissio, C-362/05 P, EU:C:2007:322, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Vaikka Belgian kuningaskunta on oikeassa väittäessään, ettei jäsenvaltioiden tarvitse osoittaa oikeussuojan tarvetta niiden säännösten osalta, joiden kumoamista ne vaativat, unionin tuomioistuimen on siitä huolimatta silloinkin, kun jäsenvaltio on saattanut asian sen käsiteltäväksi, todettava, ettei kanteesta ole aihetta lausua, kun vaaditulla kumoamisella ei todennäköisesti ole oikeusvaikutuksia (ks. vastaavasti tuomio 24.11.2005, Italia v. komissio, C-138/03, C-324/03 ja C-431/03, EU:C:2005:714, 25 kohta).

58 Tältä osin unionin tuomioistuin on yhtäältä todennut, että toimesta, jonka sen toteuttaja on peruuttanut oikeudenkäynnin aikana, nostettu kanne on menettänyt kohteensa (ks. vastaavasti tuomio 7.6.2007, Wunenburger v. komissio, C-362/05 P, EU:C:2007:322, 47 ja 48 kohta). Toisaalta unionin tuomioistuin on kuitenkin myös todennut, että sellaisesta toimesta nostettu kanne, jonka lainvastaisuus voi toistua tulevaisuudessa, säilyttää kohteensa kyseisen asian olosuhteista riippumatta (tuomio 7.6.2007, Wunenburger v. komissio, C-362/05 P, EU:C:2007:322, 52 kohta).

59 Ensinnäkin on todettava, että riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohtaa ei ole peruutettu eikä se näin ollen ole poistunut taannehtivasti. Tästä seuraa, että jos unionin yleinen tuomioistuin toteaisi oikeudenkäynnin menettäneen kohteensa ja lausunnon antamisen kanteesta raukeavan, koska kyseisen säännöksen kumoamisella ei olisi oikeusvaikutuksia, riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohta säilyisi siitä huolimatta unionin oikeusjärjestyksessä.

60 Toiseksi – kuten komissio on perustellusti todennut Belgian kuningaskunnan sitä kiistämättä – 10.10. ja 7.11.2011 annettujen kuninkaan päätösten kumoaminen Conseil d'État'ssa on johtanut siihen, että näissä säädöksissä säädetyn talletussuojan täytäntöönpano on mahdotonta riippumatta riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdassa säädetystä kiellosta. Komissio voi tämän vuoksi perustellusti väittää, ettei Belgian kuningaskunta voisi panna täytäntöön talletussuojaa sellaisena kuin siitä säädetään 10.10. ja 7.11.2011 annetuissa kuninkaan päätöksissä, jotka ovat sen oikeusperustat, vaikka riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohta kumottaisiin.

61 Kolmanneksi Belgian kuningaskunta voi puolestaan kuitenkin perustellusti väittää, että riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan voimassa pitämisellä unionin oikeusjärjestyksessä on merkitystä. Näin ollen ei voida varmuudella todeta, ettei kyseisen säännöksen mahdollisella kumoamisella olisi lainkaan oikeusvaikutuksia.

62 Asianosaisten istunnon jälkeen käymien keskustelujen tuloksena Belgian kuningaskunta nimittäin tutkii yhdessä komission kanssa, voitaisiinko vaikutuksiltaan riidanalaista talletussuojaa vastaavilla toimenpiteillä lieventää seurauksia, joita henkilöjäsenille aiheutuu kyseisten osuuskuntien selvitystilasta. Vaikka komissio toteaa yhtäältä, ettei se vastusta lähtökohtaisesti kaikkia järjestelyjä, joilla henkilöjäsenille maksetaan korvauksia, ja toisaalta, että se vastustaa muista syistä sille esiteltyjä toimenpiteitä, joista on neuvoteltu epävirallisesti, se kuitenkin mainitsee 7.5.2018 toimittamassaan vastauksessa, että on olemassa riski ”riidanalaisen päätöksen kiertämisestä”. Tämän vuoksi ei ole mahdotonta, että riidanalaisella päätöksellä on edelleen oikeusvaikutuksia.

63 Lisäksi on syytä pitää mielessä, että se, että jäsenvaltiot panevat vilpittömässä mielessä komission valtiontukipäätöksiä, merkitsee SEU 4 artiklan 3 kohdassa määrätyn vilpittömän yhteistyön periaatteen täytäntöönpanoa ja edellyttää, että jäsenvaltiot pyrkivät ratkaisemaan mahdolliset ongelmat siten, että perussopimuksen määräyksiä ja erityisesti sen valtiontukea koskevia määräyksiä noudatetaan täysimääräisesti (ks. vastaavasti tuomio 11.5.2005, Saxonia Edelmetalle ja ZEMAG v. komissio, T-111/01 ja T-133/01, EU:T:2005:166, 124 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen)., Näin ollen on niin, että riippumatta siitä, että Belgian kuningaskunta katsoo voivansa joutua jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn kohteeksi, jos komissio pitäisi toimenpiteitä, joita kyseinen jäsenvaltio olisi voinut toteuttaa Arco-osuuskuntien entisten henkilöjäsenten hyväksi, riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan kiertämisenä, vilpittömän yhteistyön periaatteesta johtuu, että Belgian kuningaskunnan olisi itse pidättäydyttävä kaikista toimista, joita voitaisiin pitää kiertämisenä, jos riitautettu säännös pysyisi voimassa. Tästä seuraa, että kyseisen säännöksen kumoamisella siinä tapauksessa, että nyt käsiteltävä kanne osoittautuisi perustelluksi, olisi oikeusvaikutuksia.

64 Vielä on todettava, että komissio on sekä riidanalaisen päätöksen 140 perustelukappaleessa että väitteissä, joilla se on aineellisesti perustellut riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan laillisuutta, todennut, että pelkkä tukitoimenpiteen toteaminen sisämarkkinoille soveltumattomaksi riittää perusteluksi valtion määräämiselle poistamaan kyseinen toimenpide. Komissio on näin ollen ottanut tähän kysymykseen yleisen ja abstraktin kannan, jonka perustelut eivät riipu nyt käsiteltävän asian olosuhteista. Tästä seuraa, että jos yleinen tuomioistuin toteaisi kyseisen vaatimuksen olevan lainvastainen, sen olisi ratkaistava nyt käsiteltävä asia, jottei vastaava lainvastaisuus toistuisi (ks. vastaavasti tuomio 7.6.2007, Wunenburger v. komissio (C-362/05 P, EU:C:2007:322, 50–52 kohta).

65 Edellä esitetystä seuraa, ettei riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan kumoamisen ole osoitettu olevan täysin vailla oikeusvaikutuksia ja ettei komissio voi näin ollen perustellusti väittää esillä olevan kanteen menettäneen kohteensa. Komission vaatimus, jonka mukaan yleisen tuomioistuimen olisi todettava, ettei lausunnon antamiseen ole aihetta, on näin ollen hylättävä.

Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan laillisuus

66 Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdan mukaan Belgian kuningaskunnan on edelleen pidättäydyttävä talletussuojajärjestelmän mukaisten maksujen suorittamisesta päätöksen tiedoksiantopäivästä alkaen. Tätä ehdotonta kieltoa on tarkasteltava yhdessä 6.12.2011 päivätyn kirjeen (ks. 13 kohta edellä) ja aloittamispäätöksen (ks. 14 kohta edellä) kanssa, jotka molemmat sisälsivät samansisältöisen, riidanalaisen päätöksen antamiseen asti sovellettavan väliaikaisen kiellon. Komissio katsoo lisäksi riidanalaisen päätöksen 143 perustelukappaleessa asianomaisen tuen takaisinperinnän edellyttävän, että Belgian kuningaskunta peruuttaa talletussuojan perustana olevan lainsäädännön.

67 Belgian kuningaskunnan mukaan komission riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdassa asettaman maksamiskiellon kaltainen kielto on mahdollinen vain kahdessa tilanteessa. Ensinnäkin talletussuojajärjestelmän mukaisten maksujen saajat, eli henkilöjäsenet, olisi pitänyt todeta sisämarkkinoille soveltumattoman valtiontuen edunsaajiksi, mitä ei kuitenkaan ole tapahtunut nyt käsiteltävässä asiassa. Jollei näin ole, suojattujen määrien maksamiskiellon olisi oltava välttämätön sisämarkkinoille soveltumattomaksi todetun valtiontuen vaikutusten poistamiseksi.

68 Belgian kuningaskunta väittää, että kieltäessään suojattujen määrien maksamisen henkilöjäsenille lähtökohtaisesti ja varmistamatta, onko kielto välttämätön toimenpide Arco-osuuskuntien saaman tuen vaikutusten poistamiseksi, komissio on sekoittanut keskenään myönnetyn valikoivan edun poistamisen, josta määrätään SEUT 108 artiklan 2 kohdassa, ja sen toimen poistamisen, jonka perusteella kyseinen etu on myönnetty. Belgian kuningaskunnan mukaan sen toimen poistaminen, jonka perusteella sääntöjenvastainen etu on myönnetty, on kuitenkin oikeutettua vain, jos se on välttämätöntä sääntöjenvastaisen tai sisämarkkinoille soveltumattoman tuen aiheuttaman kilpailun vääristymisen poistamiseksi. Belgian kuningaskunta katsoo näin ollen, että komission asettama velvoite on suhteeton.

69 Komissio kiistää nämä väitteet.

70 SEUT 108 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos komissio vaadittuaan niitä, joita asia koskee, esittämään huomautuksensa, toteaa, että valtion myöntämä tai valtion varoista myönnetty tuki ei 107 artiklan mukaan sovellu sisämarkkinoille taikka että tällaista tukea käytetään väärin, se tekee päätöksen siitä, että asianomaisen valtion on komission asettamassa määräajassa poistettava tuki tai muutettava sitä.

71 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan looginen seuraus tuen sääntöjenvastaiseksi toteamisesta on tuen poistaminen perimällä se takaisin aikaisemman tilanteen palauttamiseksi (ks. tuomio 8.12.2011, Residex Capital IV, C-275/10, EU:C:2011:814, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

72 Sääntöjenvastaisesti maksetun valtiontuen takaisin perimisen pääasiallinen tavoite on nimittäin poistaa kilpailun vääristymä, joka on aiheutunut tällaisesta tuesta saadusta kilpailuedusta. Tuen palauttamisen seurauksena edunsaaja täten menettää markkinoilla kilpailijoihinsa verrattuna saamansa edun ja kilpailutilanne saatetaan vastaamaan valtiontuen maksamista edeltänyttä tilannetta (ks. tuomio 8.12.2011, Residex Capital IV, C-275/10, EU:C:2011:814, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

73 Käsiteltävässä asiassa asianosaiset ovat eri mieltä siitä, edellyttääkö Arco-osuuskuntien perusteettomasti saaman edun takaisinperintä talletussuojan poistamista, eli kaikkien henkilöjäsenille suoritettavien maksujen kieltämistä, vai ei siinä tapauksessa, että ennen riidanalaisen päätöksen antamista aloitetun selvitystilamenettelyn tuloksena henkilöjäsenet menettävät osuutensa osittain tai kokonaan.

74 Näin ollen on siis ensinnäkin palautettava mieleen komission riidanalaisessa päätöksessä määrittelemän tuen ominaispiirteet sekä toimenpiteet, jotka komission mukaan on toteutettava tuen takaisinperimiseksi. Tämän jälkeen on arvioitava, miten päteviä ovat väitteet, joiden perusteella Belgian kuningaskunta katsoo, että on suhteetonta kieltää suojattujen määrien maksaminen henkilöjäsenille, sekä seikat, jotka komissio on esittänyt kiellon perustelemiseksi.

Riidanalaisessa päätöksessä määritelty valtiontuki

75 Aluksi on todettava, että riidanalaisessa päätöksessä tarkasteltu toimenpide koostuu yksityishenkilöiden Arco-osuuskuntien pääomaan sijoittamia määriä koskevasta talletussuojasta. Koska nämä osuuskunnat olivat liittyneet Belgian hallituksen perustamaan järjestelyyn (ks. 9 kohta edellä), niiden henkilöjäsenten osuuskuntien pääomaan sijoittamat määrät oli suojattu 100 000 euron enimmäismäärään saakka (ks. 8 kohta edellä). Järjestelyyn kuului talletussuojarahasto, jota oli tarkoitus hyödyntää, jos selvitystilaa koskevien toimien päättämisen jälkeen jäljelle jäävästä pääomasta ei voitaisi maksaa kaikille henkilöjäsenille takaisin heidän sijoittamiaan varoja 100 000 euron määrään saakka.

76 On myös syytä muistaa, että Arco-osuuskunnat hakeutuivat vapaaehtoiseen selvitystilaan 8.12.2011, eli riidanalaisen päätöksen antamiseen johtaneen hallinnollisen menettelyn alussa.

77 Komissio katsoo riidanalaisessa päätöksessä, että kyseinen toimenpide sisälsi Arco-osuuskunnille myönnettyä valtiontukea. Komission mukaan osuuksille myönnetty suoja nimittäin kannusti henkilöjäseniä olemaan vetämättä pääomaansa pois osuuskunnista. Tästä syystä osuuskunnille annettiin julkisista varoista rahoitettu valikoiva etu. Komissio toteaa, että kyseinen toimenpide täyttää kaikki valtiontukea koskevat kriteerit eikä tukea voida perustella Belgian taloudessa olevan vakavan häiriön poistamisen tavoitteella, koska se ei ole asianmukainen, tarpeellinen eikä oikeasuhteinen tähän tavoitteeseen nähden.

78 Lisäksi komissio katsoo, todettuaan, että tuki on pantu täytäntöön ennen kuin se on ottanut kantaa siihen, onko se valtiontukea ja soveltuuko se sisämarkkinoille, että tuki on tästä syystä sääntöjenvastainen. Unionin tuomioistuin on vahvistanut tämän näkemyksen tuomiossa 21.12.2016, Vervloet ym. (C-76/15, EU:C:2016:975) (ks. 27 kohta edellä).

79 Koska Arco-osuuskuntien riidanalaisesta päätöksestä nostama kanne hylättiin määräyksellä 9.2.2018, Arcofin ym. v. komissio (T-711/14, ei julkaistu, EU:T:2018:80) (ks. 30 ja 31 kohta edellä), eikä tästä määräyksestä ole valitettu, on katsottava, että riidanalaisessa päätöksessä esitetyt näkemykset, jotka toistetaan edellä 77 ja 78 kohdassa, ovat lopullisia.

80 Näin ollen komissio, joka on todennut yhtäältä, että kyseiseen toimenpiteeseen sisältyy valtiontukea, jonka edunsaajia Arco-osuuskunnat ovat, ja toisaalta, että tämä tuki ei sovellu sisämarkkinoille ja se on pantu täytäntöön ennen kuin komissio on voinut perehtyä siihen ennalta, voi perustellusti määrätä Belgian kuningaskunnan perimään tuen takaisin.

81 Tästä syystä on palautettava mieleen toimenpiteet, joista komissio määrää riidanalaisessa päätöksessä, ottaen kuitenkin huomioon, että vain kielto, joka koskee suojattujen määrien maksamista henkilöjäsenille eli luonnollisille henkilöille, jotka ovat Arco-osuuskuntien jäseniä, on riitautettu (ks. 2 kohta edellä).

Kyseisen tuen takaisinperimiseksi määrätyt toimenpiteet

82 On todettava, että komissio on määrännyt kahdesta toimenpiteestä riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetun sääntöjenvastaisen ja sisämarkkinoille soveltumattoman tuen takaisin perimiseksi, kuten edellä 22 kohdassa jo mainitaan.

83 Ensinnäkin komissio on määrännyt, että Belgian kuningaskunnan on arvioitava Arco-osuuskunnilta takaisin perittävän edun määrä käyttämällä laskemismenetelmää, jonka periaatteet komissio määrittelee, ja kirjattava tämän määrän suuruinen saatava selvitystilassa olevien osuuskuntien vastattaviin. Belgian kuningaskunta ei kiistä tätä tuen takaisinperintätapaa, mutta katsoo, että se riittää palauttamaan kilpailunedellytykset.

84 Toiseksi komissio on määrännyt lisäksi, että Belgian kuningaskunnan on pidättäydyttävä suorittamasta suojattuja määriä henkilöjäsenille. Asianosaiset ovat eri mieltä siitä, voiko komissio perustellusti osoittaa Belgian kuningaskunnalle tämän määräyksen.

85 Edellä 71 ja 72 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä johtuu, että tähän kysymykseen vastaamiseksi on ratkaistava, onko kyseinen määräys oikeasuhteinen sääntöjenvastaisen ja sisämarkkinoille soveltumattoman tuen takaisinperinnän tavoitteeseen nähden. Toisin sanoen on ratkaistava, onko kielto asianmukainen ja tarpeellinen aiemman kilpailutilanteen palauttamiseksi, eli komission riidanalaisessa päätöksessä määrittelemille edunsaajille myönnetyn, kyseisessä päätöksessä määritellyn kilpailuedun poistamiseksi.

Suojattujen määrien maksamista henkilöjäsenille koskevan kiellon oikeasuhteisuus

86 Ensinnäkin on muistutettava, että riidanalaisessa päätöksessä vain Arco-osuuskunnat määritellään kyseisen tuen edunsaajiksi. Niiden saaman kilpailuedun katsotaan olevan tukea, joka auttaa osuuskuntia säilyttämään olemassa olevan pääomansa. Riidanalaisen päätöksen mukaan edun muodostaa talletussuojan pelkän olemassaolon kannustava vaikutus, joka esti henkilöjäseniä vetämästä pois osuuskuntien pääomaan sijoittamiaan osuuksia. On kuitenkin selvää, ettei henkilöjäseniä itseään pidetä riidanalaisessa päätöksessä valtiontuen edunsaajina.

87 Belgian kuningaskunta voi näin ollen perustellusti väittää, että se, että selvitystilassa olevien Arco-osuuskuntien vastattaviin kirjattiin saatava, joka vastasi komission riidanalaisessa päätöksessä määrittelemän ainoan edun arvoa, kyseisen päätöksen 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti, riitti kyseisen edun poistamiseksi ja siten kyseisen tuen myöntämisen vääristämän kilpailutilanteen palauttamiseksi (ks. vastaavasti tuomio 2.7.2002, komissio v. Espanja, C-499/99, EU:C:2002:408, 37 ja 38 kohta).

88 Toiseksi on todettava, kuten juuri edellä muistutetaan, että riidanalaisessa komission päätöksessä määritellään valtiontueksi vain kilpailuetu, jonka Arco-osuuskunnat saivat talletussuojan ansiosta. Komissio ei sitä vastoin katso, että henkilöjäsenet olisivat itse saaneet valtiontukea tai että talletussuoja olisi valtiontukea, siltä osin kuin sillä annetaan henkilöjäsenille etu. Tästä seuraa, ettei kiellolla, jonka mukaan Belgian kuningaskunta ei saa suorittaa talletussuojajärjestelmän mukaisia maksuja, voida katsoa sellaisenaan pyrittävän suoraan tavoitteeseen, joka on valtiontuen takaisinperiminen sen edunsaajilta.

89 Kolmanneksi on todettava, ettei talletussuoja ole enää selvitystilamenettelyn aloittamisen jälkeen vaikuttanut kannustavasti Arco-osuuskuntin jäseniin, joten osuuskunnat eivät tämän jälkeen enää ole saaneet riidanalaisessa päätöksessä määriteltyä, talletussuojan olemassaoloon perustuvaa etua. Asianosaiset vahvistivat nimittäin istunnossa, että selvitystilan aloittamisen jälkeen henkilöjäsenet eivät ole voineet vetää osuuksiaan pois. Komissio on lisäksi itse laskenut edun vain selvitystilamenettelyn alkuun asti määritellessään kaavan, jonka mukaan Arco-osuuskuntien saama etu on arvioitava; selvitystilamenettelyn aloittaminen tarkoittaa myös, että kyseiset osuuskunnat poistuvat markkinoilta. Tästä seuraa, että talletussuojan poistaminen, jota komissio vaatii Belgian kuningaskunnalta, ei alun perinkään voinut vaikuttaa nyt käsiteltävän tuen edunsaajiksi määriteltyjen osuuskuntien kilpailutilanteeseen eikä edistää aiemmin vallinnen tilanteen palauttamista.

90 Edellä esitetystä seuraa, ettei kielto, jonka mukaan suojattuja määriä ei saa maksaa henkilöjäsenille, ole asianmukainen toimenpide sen tavoitteen saavuttamiseksi, että palautetaan ennalleen kilpailutilanne, jonka riidanalaisessa päätöksessä määritellyn valtiontuen myöntäminen on vääristänyt.

91 Mikään komission riidanalaisessa päätöksessä tai unionin yleisessä tuomioistuimessa käydyn menettelyn aikana esittämistä perusteluista ei ole omiaan horjuttamaan tätä arviota.

Komission esittämät perustelut

92 Ensinnäkin komissio perustelee riidanalaisen päätöksen 137–142 perustelukappaleessa suojattujen määrien maksamiskieltoa SEUT 108 artiklan 2 kohdasta sen mukaan johtuvalla tarpeella poistaa kaikki toimenpiteet, jotka sisältävät sisämarkkinoille soveltumatonta valtiontukea. Komissio on lisäksi kirjelmissään esittänyt systeemisiä seikkoja, joiden perusteella nyt kyseessä olevan kaltaista jäsenvaltiota, joka ei ole ilmoittanut riidanalaisesta toimenpiteestä ennen sen toteuttamista, ei pitäisi kohdella vähemmän ankarasti kuin jäsenvaltiota, joka on noudattanut velvoitetta ilmoittaa ennalta kaikista toimenpiteistä, jotka voivat sisältää valtiontukea.

93 Tältä osin on huomautettava heti aluksi, että komission näkemys perustuu nähdäkseni sekaannukseen valtiontuen käsitteen, jota ei ole muodollisesti määritelty vaan joka perustuu SEUT 107 artiklan 1 kohdassa määrättyjen kriteerien yhdistelmään, ja sen oikeusperustana ja ilmaisumuotona olevan säännöksen välillä. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan valtiontuet nimittäin määritellään SEUT 107 artiklassa niiden vaikutusten perusteella (ks. tuomio 13.2.2003, Espanja v. komissio, C-409/00, EU:C:2003:92, 46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

94 On kuitenkin todettava – kuten julkisasiamies Kokott on tehnyt 8.12.2011 esittämänsä ratkaisuehdotuksen Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814) 28 kohdassa – että toisin kuin unionin kartellioikeudessa (SEUT 101 artiklan 2 kohta), unionin perussopimuksiin sisältyvissä valtiontukia koskevissa määräyksissä ei nimenomaisesti määrätä, mitä toimien pätevyyttä koskevia oikeudellisia seurauksia aiheutuu ilmoittamisvelvoitteen noudattamatta jättämisestä ja tukien toteuttamiskiellon rikkomisesta, joista määrätään SEUT 108 artiklan 3 kohdan kolmannessa virkkeessä. Ei kuitenkaan voida kieltää, etteikö valtiontuen myöntämistoimenpiteen poistaminen olisi yleensä käytännöllisin tapa poistaa myönnetty kilpailuetu. Nyt käsiteltävän kaltaisissa tapauksissa, joissa valtiontueksi määritelty kilpailuetu hyödyttää kolmatta osapuolta (Arco-osuuskuntia) eikä riidanalaisen toimenpiteen suoria edunsaajia (henkilöjäseniä), toimenpiteen poistaminen voi olla perusteltua vain, jos se on välttämätöntä kilpailutilanteen saattamiseksi vastaamaan tilannetta, joka vallitsisi jos tätä kolmatta osapuolta hyödyttävää valtiontukea ei olisi myönnetty (ks. vastaavasti tuomio 8.12.2011, Residex Capital IV, C-275/10, EU:C:2011:814, 44 ja 45 kohta). Kuten edellä 90 kohdassa todetaan, nyt käsiteltävässä asiassa kielto, jonka mukaan suojattuja määriä ei saa maksaa henkilöjäsenille, ei kuitenkaan ole asianmukainen toimenpide sen tavoitteen saavuttamiseksi, että palautetaan ennalleen riidanalaisessa päätöksessä määritellyn valtiontuen myöntämisen vääristämä kilpailutilanne.

95 Toiseksi komissio väittää, ettei henkilöjäseniä voida pitää kolmansina osapuolina Arco-osuuskuntiin nähden. Tämä väite ei kuitenkaan ole vakuuttava.

96 On nimittäin ensinnäkin todettava, ettei komissio katso riidanalaisessa päätöksessä, että henkilöjäsenet olisivat kyseisen tuen edunsaajia. Riidanalaisen päätöksen 4.1 kohdasta seuraa, että Arco-osuuskunnat ovat tuen ainoita ”varsinaisia edunsaajia” ja että kyseisen päätöksen 4.3 kohdassa määritelty tuki koostuu vain näiden osuuskuntien saamasta kilpailuedusta.

97 Toiseksi on selvää, että Arco-osuuskunnat ovat rajoitetun vastuun yhtiöitä eikä niiden varoja tai tarkoitusta näin ollen pidä sekoittaa osuuskuntien henkilöjäsenten etuihin. Lisäksi unionin yleinen tuomioistuin on määräyksessä 9.2.2018 (T-711/14, ei julkaistu, EU:T:2018:80) hyväksynyt komission väitteen prosessinedellytyksen puuttumisesta viidennen kanneperusteen osalta, koska se katsoo Arco-osuuskuntien oikeussuojan tarpeen eroavan henkilöjäsenten oikeussuojan tarpeesta. Tästä seuraa, ettei komissio voi perustellusti väittää, että pelkkä se seikka, että kyseiset osuuskunnat olivat kyseisen tuen edunsaajina olevien yhtiöiden osuudenomistajia, riittäisi oikeuttamaan sen, että etu, jonka kyseiset yhtiöt ovat saaneet ja jonka takaisinperintä oli varmistettu riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 1 kohdan mukaisesti kirjaamalla valtion saatava selvitystilassa olevanvastattaviin, olisi lisäksi perittävä takaisin henkilöjäseniltä.

98 Kolmanneksi komissio ei voi myöskään vedota tuomioon 10.11.2011, Elliniki Nafpigokataskevastiki ym. v. komissio (T-384/08, ei julkaistu, EU:T:2011:650), jota ei voida pitää nyt käsiteltävään asiaan verrattavana ennakkotapauksena. Kyseisessä asiassa komissio nimittäin ensinnäkin vain määräsi riidanalaisen talletussuojan poistamisesta, mutta, toisin kuin nyt käsiteltävässä asiassa, se ei määritellyt edun arvoa eikä määrännyt sen takaisinperinnästä (tuomio 10.11.2011, Elliniki Nafpigokataskevastiki ym. v. komissio (T-384/08, ei julkaistu, EU:T:2011:650, 133 ja 135 kohta). Toiseksi talletussuojalla, josta tässä toisessa asiassa oli kyse, oli tarkoitus suojata sen edunsaaja riskiltä, että sen pitäisi maksaa takaisin sellaiselle yhtiölle sääntöjenvastaisesti myönnettyjä valtiontukia, jonka kyseisen suojan edunsaaja aikoi ostaa takaisin. Kyseisen suojan suora tavoite oli siis estää valtiontukien takaisinperintä korvaamalla ostajalle koko mahdollisesti takaisin peritty tuki. Kuten edellä 89 kohdasta ilmenee, nyt käsiteltävässä asiassa kielto maksaa suojatut määrät henkilöjäsenille ei sen sijaan vaikuta riidanalaisessa päätöksessä määritellyn edun takaisinperintään, joka on toteutettu kirjaamalla Belgian valtion saatava selvitystilassa olevien Arco-osuuskuntien vastattaviin.

99 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että komissio on käsiteltävässä asiassa määrännyt Belgian kuningaskunnalle suhteettoman velvoitteen ja ylittänyt sille SEUT 108 artiklan 2 kohdassa annetun toimivallan, kun se on määrännyt, että Belgian kuningaskunnan on pidättäydyttävä suorittamasta talletussuojajärjestelmän mukaisia maksuja henkilöjäsenille, vaikka se on toisaalta määrännyt riidanalaisessa päätöksessä määritellyn edun takaisinperinnästä kirjaamalla saatava selvitystilassa olevien Arco-osuuskuntien vastattaviin.

100 Tästä seuraa, että Belgian kuningaskunta voi perustellusti väittää, että riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohta on lainvastainen ja että se on sen vuoksi kumottava.

Oikeudenkäyntikulut

101 Työjärjestyksen 134 artiklan 1 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut Belgian kuningaskunnan vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Valtiontuesta SA.33927 (12/C) (ex 11/NN), jonka Belgia on myöntänyt – Talletussuojajärjestelmä taloudellisten osuuskuntien henkilöjäsenten osuuksien suojaamiseksi – 3.7.2014 annetun komission päätöksen 2014/686/EU 2 artiklan 4 kohta kumotaan.

2) Euroopan komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Frimodt Nielsen Kreuschitz Forrester

Półtorak Perillo

Julistettiin Luxemburgissa 7 päivänä joulukuuta 2018.

Allekirjoitus